

Frank, Marian

Polityka społeczna w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych : V ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez Zakład Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego w Towarzystwie Naukowym Płockim

---

Notatki Płockie 20/4-83, 43-47

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIAN FRANK

Polityka społeczna w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych

V Ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez Zakład Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego w Towarzystwie Naukowym Płockim

W dniach 24—26 września 1975 r. odbyła się w siedzibie Towarzystwa Naukowego Płockiego V doroczna Konferencja poświęcona przeglądom dorobku polityki społecznej w niektórych krajach socjalistycznych i kapitalistycznych.

Konferencja — biorąc pod uwagę temat — miała charakter teoretyczny gromadząc w pierwszym rzędzie pracowników nauki uniwersytetów Gdańskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Śląskiego, Warszawskiego, zakładów naukowych PAN, Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, Instytutu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych, politechniki Śląskiej i Warszawskiej, Akademii Ekonomicznej w Katowicach. Referentem i gościem w Konferencji był doc. inż. Józef Michalik z Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bratysławie. Obok przedstawicieli placówek uczelnianych zgromadzili się w salach Towarzystwa Naukowego Płockiego reprezentanci praktyki, pracownicy przemysłu węglowego, maszynowego, chemicznego i budowlanego.

Opracowania referatów na Konferencję odbywały się w atmosferze przygotowań na VII Zjazd PZPR. Wytyczne na VII Zjazd eksponowały stale rosnącą rolę i znaczenie polityki społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym naszego kraju. W rozdziale II — Cele i zadania rozwoju społeczno-gospodarczego — wysunięto następujące zalecenia:

w punkcie 6: że pobudzanie i dynamizowanie siły napędowej socjalistycznego przedsiębiorstwa będzie realizowane przez stosowanie zasady „dla ludzi i przez ludzi”, że wykorzystana będzie inicjatywa, aktywność i pomysły innowacyjne pracowników,

w punkcie 7: że wzrost stopy życiowej osiągnany będzie przez wzrost płac,

w punkcie 8: że drugim ważnym czynnikiem polepszenia sytuacji ludzi pracy będą świadczenia społeczne, że dużą wagę będzie się przywiązywać do poprawy sytuacji rodzin wychowujących dzieci, że umocniona będzie w społeczeństwie i w rodzinie pozycja kobiety pracującej zawodowo i kobiety matki, że udoskonalony będzie system emerytalny,

w punkcie 9: że zapewniony będzie dalszy wzrost spożycia i podniesiony zostanie poziom usług,

w punkcie 10: że do podstawowych celów należy będzie poprawa sytuacji mieszkaniowej, że szybciej wzrastać będzie budownictwo domków jednorodzinnych,

w punkcie 11: że prowadzona będzie racjonalna gospodarka czasem,

w punkcie 12: że nadal będą poprawiane warunki pracy i zaspokajania potrzeb socjalnych załóg,

w punkcie 13: że nastąpi podnoszenie poziomu zdrowotnego społeczeństwa,

w punkcie 14: że rozwijana będzie kultura fizyczna i turystyka,

w punkcie 15: że poprawiona będzie ochrona środowiska materialnego,

w punkcie 30: że realizowane będzie podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji,

w punkcie 31: że podnoszone będzie na wyższy poziom szkolnictwo wyższe.

Przytoczono te Wytyczne, aby stwierdzić, że VII Zjazd Partii stworzy jeszcze lepsze warunki do rozwoju polityki społecznej, jako nauki i wiedzy stosowanej. Wymienione bowiem zalecenia obejmują cały szeroki zakres polityki społecznej realizowanej zarówno w skali całego kraju, jak i przedsiębiorstw, jako podstawowych komórek organizacyjnych społeczeństwa.

Trzeba bowiem stwierdzić, że polityka społeczna jako nauka i jako umiejętność praktyczna nabiera w całym świecie coraz większego znaczenia. Wydaje się, że taki wniosek uzasadniają trzy stwierdzenia: o wzroście ludności świata i ludności poszczególnych krajów, o coraz szybszym postępie technicznym oraz o rosnącej aktywności państw w świecie w zakresie polityki społecznej.

Jeśli chodzi o wzrost ludności w świecie, to według powszechnie znanych stwierdzeń demografów:

— ludność świata potrzebowała dla podwojenia się całego pierwszego tysiąclecia naszej ery,
— ale dla podwojenia się wielokrotnie większej ludności świata wystarczyło sto lat w okresie od roku 1850 do 1950,

24.IX.1975 r. Tradycyjnie rozpoczęto konferencję złożeniem kwiatów przed pomnikiem wybitnego płożczanina Ludwika Krzywickiego. U stóp pomnika przemawia prof. dr Marian Frank

— dziś demografowie przewidują, że stale rosnąca ludność świata podwoi się w latach 1950—1980.

Na tle wzrostu ludności świata i przyspieszonego rozwoju technicznego interwencja państw w formie wprowadzania, umocnienia i rozwijania polityki społecznej stała się obiektywną koniecznością. W skali całego świata i poszczególnych krajów, ich rządy wykazują coraz większe zainteresowanie polityką społeczną jako nauką i wiedzą praktyczną.

Po drugiej wojnie światowej polityka społeczna nabrała znaczenia, jakiego dotąd nigdy nie posiadała. Kraje socjalistyczne w pierwszym rzędzie, ale i w dużym stopniu kapitalistyczne zainteresowały się polityką społeczną, jako nauką i umiejętnością praktyczną. Problem możliwie optymalnego zaspokojenia potrzeb ludzkich stał się ważnym i istotnym dla wszystkich społeczeństw.

W tych warunkach dalszy rozwój polityki społecznej jako nauki i umiejętności stosowanej wymagał podjęcia prób w zakresie zebrania i przedstawienia możliwie szerokich informacji w przedmiotowym zakresie.

Najprawidłowszym rozwiązaniem tego skomplikowanego zagadnienia byłoby zorganizowanie dla szerszego kręgu specjalistów z dziedziny polityki społecznej stażów zagranicznych dla przeprowadzenia badań naukowych w poszczególnych krajach zarówno odnośnie organizacji i struktury podmiotów tej polityki, jak i aktualnego stanu czy perspektyw rozwojowych polityki społecznej, jako nauki i wiedzy stosowanej.

Rozwiązaniem niewątpliwie gorszym byłoby zorganizowanie konferencji międzynarodowej, na którą zaproszeni wybitni przedstawiciele różnych krajów przygotowaliby referaty o stanie, osiągnięciach i perspektywach rozwoju polityki społecznej w ich krajach. Rozwiązanie byłoby dlatego gorsze, że każdy z zaproszonych uczestników referowałby problemy, które najlepiej zna, które przebadał i które go osobiście najbardziej interesują. Można natomiast przyjąć, że ze względu na słabą znajomość języka pol-

skiego w świecie nie znalazłby on, względnie tylko bardzo powierzchownie mógłby znać problemy najistotniejsze dla naszej polityki społecznej.

Przyjęto założenie, że każdy z polskich naukowców specjalizujących się w polityce społecznej dysponuje pewnymi materiałami z zakresu polityki społecznej w innych krajach. Można przytoczyć następujące argumenty, na których opierało się powyższe założenie:

- każdy naukowiec przy prowadzeniu swej pracy gromadzi nie tylko materiały krajowe, ale — co najmniej ubocznie — i zagraniczne,
- wysyłając własne publikacje zagranicę otrzymuje zagraniczne książki i odbliski czy nabitki opracowań znajomych naukowców,
- w czasie wyjazdów naukowych gromadzi zarówno informacje o rozwiązaniach zagranicznych, jak i przywozi pewne opracowania zwarte, artykuły czy referaty,
- przeglądając nadsyłane katalogi zagraniczne informacje ekspresowe, informacje o nowych nabytkach bibliotek gromadzi w swoich podręcznych kartotekach informacje o przedmiotowych opracowaniach zagranicznych.

W oparciu o te argumenty zwrócono się do szeregu specjalistów z polityki społecznej zapytaniem, czy mogliby w oparciu o posiadane rozeznanie, zasoby literatury i wiadomości zaprezentować w referatach rozwój, stan, osiągnięcia i perspektywy polityki społecznej w krajach — najbliższym ich zainteresowaniom naukowym czy posiadanym kontaktom. Trzeba stwierdzić, że na powyższe wezwanie odpowiedziało pozytywnie szereg naukowców, deklarując gotowość opracowania referatów i wygłoszenia ich na konferencji.

Jedne referaty wpłynęły w ustalonym terminie i mogły być przez organizatorów wstępnie przestudiowane i udostępnione uczestnikom w szeregu przepisanych na maszynie egzemplarzach, inne wpłynęły z opóźnieniem, uniemożliwiając takie opracowanie ze strony Zakładów, były i takie, które zostały przywiezione przez autorów dopiero na konferencję i z tymi można się było zapoznać w trakcie ich wygłoszenia.

Prof. dr Marian Frank dokonuje otwarcia konferencji jako jej przewodniczący. W Prezydium siedzą od lewej: dr inż. Jakub Chojnacki — prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego, prezydent m. Płocka — mgr Henryk Rybak, doc. inż. Józef Mihalik z Bratysławy i prof. dr Antoni Rajkiewicz z Uniwersytetu Warszawskiego (zastąpięty)

Wbrew tradycjom organizowanych w Płocku czterech pierwszych konferencji na piątą nie dostarczono powielonych referatów, ale poszczególni referenci wygłaszali każdy w ciągu godziny pełny czy prawie pełny tekst swego referatu. I zainteresowanie referatami było tak duże, że duża sala zebrania Towarzystwa Naukowego Płockiego prawie zawsze była pełna słuchaczy. Po każdym referacie była przewidziana dyskusja. Wysoki poziom specjalizacji poszczególnych referentów nie pozwolił na rozwinięcie dyskusji sensu stricto, bo tylko w wyjątkowych wypadkach mogli uczestnicy dyskutować z referentem, w przeważającej ilości przypadków były to pytania względnie wzbogacanie referatu dodatkowymi wyjaśnieniami ze strony tych dyskutantów, którym zagadnienia polityki społecznej referowanego kraju były bliskie, bo w czasie wyjazdów zagranicznych mogli się z pewnymi zagadnieniami zapoznać.

Trudno jest w ramach względnie krótkiego sprawozdania z konferencji zreferować szczegółowo poszczególne referaty, które prezentowały bardzo różne drogi rozwoju polityki społecznej w różnych krajach. Dlatego najpierw wymieniane będą poszczególne referaty i ich autorzy, potem dopiero ogólne naświetlenie problemów poruszonych w referatach. Tak więc wygłoszone były referaty poświęcone problemom polityki społecznej

w krajach socjalistycznych:

- doc. dr. Michała Winiewskiego z Instytutu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych na temat zabezpieczenia społecznego w **Związku Radzieckim**,
- doc. inż. Józefa Mihalika z Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bratysławie o polityce społecznej w **Czechosłowacji**,
- prof. dr. Mariana Franka z Uniwersytetu Warszawskiego o polityce społecznej **NRD**,

- doc. dr. Józefa Balcerka ze Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie na temat polityki społecznej w **Jugosławii**,
- doc. dr. Michała Winiewskiego o zabezpieczeniu społecznym w **Bulgarii**,
- dr. Andrzeja Nałęcza i mgr. Jerzego Szretera o planowaniu społecznym w krajach **RWPG**,

w krajach
kapitalistycznych:

- prof. dr. Mariana Franka z UW na temat polityki społecznej w **Republice Federalnej Niemiec**,
- doc. dr. Wojciecha Muszalskiego z Uniwersytetu Warszawskiego o polityce społecznej w **Belgii**,
- prof. dr. Kazimierza Podolskiego z Uniwersytetu Gdańskiego na temat polityki społecznej we **Francji**,
- prof. dr. Tadeusza Przeciszewskiego z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie o polityce społecznej **Stanów Zjednoczonych**,
- prof. dr. Jana Rosnera ze Szkoły Głównej Planowania i Statystyki na temat polityki społecznej w **Wielkiej Brytanii**,
- doc. dr. Andrzeja Rózanowicza z Instytutu Organizacji i Kierowania PAN oddział w Bytomiu o polityce społecznej w **Holandii**,
- mgr Małgorzaty Szyłko-Skoczny z Uniwersytetu Warszawskiego na temat polityki społecznej w **Szwajcarii**,
- dr Haliny Worach-Kardas z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN o polityce społecznej w **Szwecji**.

Prof. dr Antoni Rajkiewicz wygłosił referat na temat teoretycznych aspektów polityki społecznej, eksponując w nim na wstępie przyczyny zainteresowania się studentów polityką społeczną, jako nauką. Omówił potem istotę

*Fragment sali obrad im.
Tadeusza Gierzyńskiego w
Towarzystwie Naukowym
Płockim*

i zakres polityki społecznej w ujęciu autorów polskich, dalej problem ścisłych powiązań polityki społecznej z polityką gospodarczą i na tym tle znaczenie planowania społecznego oraz potrzeby, możliwości, kierunki i perspektywy badawcze, jakie się otwierają przed polityką społeczną.

Prof. dr Witold Nieciński z Uniwersytetu Warszawskiego i doc. dr Władysław Dominiak ze Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w bardzo obszernym referacie omówili wyczerpujące aspekty gospodarki mieszkaniowej europejskich krajów. Prezentując szereg danych liczbowych i wyniki wieloletnich badań, autorzy dokonali sumiennej i wnikliwej analizy zarówno rozwoju, jak i stanu aktualnego i perspektyw rozwojowych polityki mieszkaniowej w krajach Europy.

Doc. dr Otto z Wydziału Kieleckiego Politechniki Warszawskiej podzieliła się ze słuchaczami szeregiem informacji na temat polityki społecznej w Austrii.

Jeśli chodzi o wymienione referaty dotyczące 5 krajów socjalistycznych, RWPG i 8 — kapitalistycznych, to — mimo sugestii organizatorów — aby referaty były możliwie uporządkowane według jednolitego układu nie udało się tego osiągnąć, ponieważ nie wszyscy autorzy mogli uzyskać niezbędne materiały. Można więc tylko stwierdzić, że:

- w prawie wszystkich referatach najobszerniej były poruszone sprawy zabezpieczenia społecznego. Renty starcze, wypadkowe, inwalidzkie, rodzinne oraz wypłaty w czasie nieprzepracowanym z powodu choroby, były jednak przedstawione bardzo różnie. Jedni autorzy podawali przede wszystkim podstawy prawne aktualnie obowiązujących form zabezpieczenia. Inni szli dalej, prezentując rozwój tych zabezpieczeń w czasie. Niektórzy w uporządkowanych tablicach przedstawiali wymiar rent w obowiązującej walucie danego kraju,
- drugim zagadnieniem powszechnie poruszanym w referatach był historyczny rozwój

zabezpieczeń społecznych i w ślad za nimi polityki społecznej. Szereg autorów nawiązywało tu do początków XIX wieku, pierwszego okresu industrializacji i zakazów zatrudniania dzieci, aby potem kolejno prezentować poszczególne ustawy, będące wyrazem rozwijającej się polityki społecznej w poszczególnych krajach. Występowała tu dość znaczna niejednorodność ujęć, bo jedni autorzy podawali nazwy ustaw w języku polskim, inni w przypisach podawali i nazwy w języku macierzystym danego kraju. U jednych autorów podane były tylko źródła książkowe, u innych artykułowe, względnie nawet Dzienniki Ustaw,

- we wszystkich referatach, ale specjalnie w referatach dotyczących polityki społecznej w krajach kapitalistycznych rozbudowane były rozważania na temat podmiotów polityki społecznej. Było to w pełni uzasadnione stanem faktycznym, że w krajach o ustroju kapitalistycznym państwa świadomie lub wskutek tradycyjnego podejścia w dość ograniczonym stopniu występuje jako aktywny podmiot polityki społecznej. Dużo częściej jako podmioty polityki społecznej występują instytucje religijne, stowarzyszenia charytatywne, związki pracodawców i pracowników, a przede wszystkich gminy, miasta czy władze regionów,
- ta odmienność w organizowaniu i rozwiązywaniu polityki społecznej powodowała, że autorzy referatów omawiających problemy polityki społecznej w ustroju kapitalistycznym uważali za swój obowiązek scharakteryzować na wstępie referatów uwarunkowania polityczne stanowiące przesłankę do rozwiązania z zakresu polityki społecznej w danym kraju,
- w większości referatów dotyczących zarówno krajów socjalistycznych, jak i kapitalistycznych eksponowano sprawę zatrudnienia. Jakkolwiek występuje zasadnicza różnica między krajami socjalistycznymi, w których realizowane jest pełne zatrudnienie i prze-

- jawia się zjawisko ostrego deficytu siły roboczej i krajami kapitalistycznymi z charakterystycznym dla nich zjawiskiem bezrobocia i nadmiarem siły roboczej, to zarówno w jednym, jak i drugim przypadku sprawa zatrudnienia wysuwa się na czoło zagadnień polityki społecznej,
- w niektórych referatach omawiających problemy polityki społecznej w krajach kapitalistycznych omawiano problemy tzw. minimum socjalnego, które na inicjatywę związków zawodowych starają się ustalić rządy państw kapitalistycznych i dostosować do nich płace minimalne, renty chorobowe i inwalidzkie,
  - szereg autorów omawiało sprawy szkolnictwa podstawowego, średniego, ogólnego i zawodowego i wyższego. O ile w krajach socjalistycznego problem oświaty i szkolnictwa był w pełni rozwiązany przy zachowaniu drożności pomocy stypendialnej, czy formie domów akademickich, to autorzy referatów omawiających analogiczne problemy w krajach kapitalistycznych reprezentowali szereg niedociągnięć w polityce oświatowej tych krajów. Wąskie przygotowanie do wąsko rozumianego zawodu, ograniczenie przedmiotów ogólnokształcących, oświata bezpłatna tylko w szkołach podstawowych, dyferencjacja szkół wyżej podstawowych, utrzymanie czy nawet rozwijanie szkół średnich prywatnych o wysokich opłatach szkolnych, ograniczających dostęp młodzieży robotniczo-chłopskiej, to tylko niektóre z omówionych czy awizowanych problemów,
  - dość szeroko omawiana była problematyka

zdrowia, specjalnie w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych. Działalność profilaktyczna rozwinięta w jednych krajach, a nie nadążająca za postępem medycyny w drugich była poruszona w referatach, przy jednoczesnym zaznaczeniu niedostatecznego poziomu terapii w krajach kapitalistycznych,

- jakkolwiek problemom gospodarki mieszkaniowej poświęcony był osobny referat, to przecież w szeregach referatów poruszono i ten tak istotny problem polityki społecznej.

Trudno jest dokonać ogólnej oceny konferencji, do której aktywny wkład szeregu wybitnych specjalistów był bardzo duży i prezentujący indywidualne podejście i zaangażowanie się naukowe autorów. Jedni w swych referatach koncentrowali się na możliwie bogatej informacji nie angażując się w analizę i krytykę. Inni zwracali mniejszą uwagę na formalną stronę opracowania, źródła czy cytaty prezentując natomiast pełne zaangażowanie polityczne.

Przy tych zastrzeżeniach wydaje się, że konferencja była bardzo owocna. Zaprezentowano po raz pierwszy w Polsce wynik badań nad polityką społeczną w krajach o różnych systemach politycznych i gospodarczych. Otwarto w ten sposób drogę nie tylko do poznania interwencjonizmu państwowego, przejawiającego się w krajach kapitalistycznych w formie polityki społecznej. A może więcej — otwarto w ten sposób drogę do nowego kierunku w nauce polityki społecznej jaką będzie komparatywna polityka społeczna różnych krajów.

Autorka cennej książki o Płocku odznaczona przez Wojewodę Płockiego

W dniu 10 października 1975 r. wojewoda płocki mgr Kazimierz Janiak wręczył dr Stelli Marii Szacherskiej Złotą Odznakę za Zasługi dla Województwa Warszawskiego, przyznanej jej za wybitne osiągnięcie naukowe*), jakie stanowi „Zbiór dokumentów i listów miasta Płocka 1065—1495” (tom I). Wojewoda złożył zarazem podziękowanie biorącemu udział w tej uroczystości prof. dr. Czesławowi Madajczykowi, dyrektorowi Instytutu Historii PAN, pod którego auspicjami dzieło to zostało wykonane.

Dr Szacherska, od 1953 r. pracownik naukowy Instytutu Historii PAN, jest autorką licznych prac z dziedziny historii średniowiecza i dyplomatyki, rozdziału „Złoty wiek miasta” w monografii „Dzieje Płocka” oraz współwy-

dawcą „Lustracji województwa płockiego 1565—1789”. Drogą żmudnej, długoletniej kwerendy archiwalnej wydobyła z zapomnienia liczne dokumenty płockie, do tej pory przeoczone lub niedostatecznie wykorzystane przez historiografię. Miasto nasze ukazuje się w ich świetle w całym blasku stolicy książęcej, o rozwiniętej organizacji miejskiej, sprawnie funkcjonującej kancelarii, ożywionych kontaktach kulturalnych i handlowych z innymi ośrodkami, zorganizowanym rzemiośle. Pracy dr Szacherskiej zawdzięczamy wiadomość o wcześniej wydanym wilkierzu oraz obfitej korespondencji prowadzonej przez Płock już na przełomie XIV i XV wieku.

Praca nad następnym tomem „Zbioru” (tom II: 1495—1793) jest zaawansowana, a bogactwo zebranego materiału pozwala przewidywać, że cenne to wydawnictwo przekroczy zakreślone mu początkowo ramy dwóch tomów. Wraz z nim rozrasta się podstawa źródłowa dla badań nad dziejami Płocka i staje się ogólnie

*) Maria Stella Szacherska — *Zbiór dokumentów i listów miasta Płocka. Wybitną tę pracę omawia recenzja pt. „Źródło wiedzy o Płocku w latach 1065—1495”, zamieszczona w nr 1/80 „Notatek Płockich”. Płock 1975, s. 41—42.*